

Стратего-тактичні та актомовленнієві особливості впливу в британській та українській віртуальній комунікації (на матеріалі діалогів чатів, блогів та форумів)

О.О. Борисов*

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

*Corresponding author. E-mail: tacitus@i.ua

Paper received 12.11.15; Revised 23.11.15; Accepted for publication 27.11.15.

Анотація. Стаття присвячена дослідженню впливу в британській та українській віртуальній діалогічній комунікації на прикладі таких жанрів, як чат, блог та форум. Встановлюються ізоморфні та аломорфні ознаки використання функціонально різних типів мовленнєвих актів, а також типових стратегій та тактик комунікативної поведінки інтерактантів.

Ключеві слова: чат, блог, форум, діалог, мовленнєвий акт, тактика, стратегія, вплив

Вступ. Комунікація як реалізація власних мовних можливостей в певному соціо- та етнокультурному контексті є одним з головних засобів вплинути на інших суб'єктів. Успішна комунікативна поведінка індивіда свідомо вибудовуються ним таким чином, щоб максимально ефективно здійснити вплив на партнера з метою досягнення таких результатів, які б відповідали запланованим цілям. Власне мотивом вступу до спілкування є протиріччя, яке формується у свідомості людини під час усвідомлення того, що «є» та що «повинно бути». Незадоволення особи наявним станом речей передбачає цілеспрямовану та вольову ініціацію розгортання комунікативного простору між нею та іншими індивідами: відповідне напруження повинна зняти комунікація, соціально-вербальна взаємодія індивідів, на яку усвідомлено розраховує мовець, коли розпочинає мовленнєвий акт. Ми погоджуємося з О.О. Селівановою, що комунікативна ситуація організована на підставі діяльнісного процесу інформаційного обміну та впливу [2, с. 568]. Під впливом розуміємо активне інформаційне втручання одного імпаکتора у простір фізичного чи інтелектуально-психологічного існування реципієнта впливу з метою їх інтенціональної зміни в бажаному для себе напрямку як відображення необхідності задоволення деякої потреби [1, с. 273; 3, с. 5-14]. Вплив передбачає актуалізацію різних етнічно забарвлених вербальних й невербальних засобів, які реалізують ситуативно доцільну прагматичну складову комунікації.

Мета. Метою статті є з'ясування особливостей прагматики впливу комунікантів у британських та українських чатах, блогах та форумах. Вплив активно вивчається в межах сучасної лінгвістики [1; 2; 3; 4], однак, порівняння різноматематичних діалогів вказаних жанрів в аспекті впливу комунікантів один на одного здійснюється вперше, що зумовлює новизну цього комунікативного спрямованого порівняльного дослідження.

Матеріали і методи. Матеріалом слугували британські та українські діалоги, вилучені з етнічних чатів, блогів, форумів та присвячених тематиці особистого життя, освіти, політики, фінансів, економіки, мас медіа, спорту, мистецтва, здоров'я. У науковій розвідці було використано метод індукції, дедукції, зіставний та описовий метод, метод дискурсу-аналізу та статистичний метод.

Результати та їх обговорення. Тактико-стратегічна поведінка комунікантів у чатах визначається тим, що особи постійно, за короткий проміжок часу, пере-

ходять з позиції адресанта на позицію адресата, та навпаки, взаємодіючи з великою кількістю чатланів, які вклинюються до «первісних» діалогів, розширюючи їх чи заважаючи спілкуватися. У британському чаті адресанти використовують як більше кооперативних (КПТ) (у 3,1 рази, пор., 75,5% та 24,5%), так і конфронтативних (КФТ) тактик, ніж адресати, які переходять на позицію мовців (у 4 рази пор., 80% та 20%). При цьому у своєму мовленні британські адресанти використовують у 36 разів більше КПТ, ніж КФТ (пор., 97,3% та 2,7%), а адресати – у 46,6 разів (пор., 97,9% та 2,1%), напр., **тактики вибачення та примирення:** [17:26:20] <synrgy87> sorry thats racist [17:26:23] <synrgy87> i take that back, **тактика встановлення контакту:** sac1970 afternoon all.. Like comment 1 hours 36 minutes ago, або **тактики заперечення та самозахисту:** [17:22:34] <Man_In_The_Box> but in my defence i thought she was 19!, **тактика вторгнення до особистісного простору:** [20:12:36] <shamoan> where did your parents screw up dann?. В українському дискурсі чату спостерігається аналогічна картина: адресанти вживають у 3,3 рази більше КПТ (пор., 77% та 23%), а КФТ вживається у 2 рази більше адресатами (пор., 67% та 33%, що менше в порівнянні з британським дискурсом). При цьому у своєму мовленні українські адресанти використовують у 14,6 разів більше КПТ, ніж КФТ (пор., 93,6% та 6,4%), а адресати – у 8,6 разів (пор., 89,6% та 10,4%), напр., **тактика гумору:** 20:43:38 Магніт очень_крут: ти зі мною одружуватись не хочеш то що мені з тебе?))))))), **тактика підтримки розмови:** 17:18:00 Ласкавий_Май... **снігом замело так класно.** Такі показники свідчать про більшу кооперативність комунікантів у британському мовленні чату в порівнянні з українським (при міжетнічному порівнянні виявляється, що українці використовують у 2,1 разів більше КФТ, ніж британці, пор., 32,6% та 67,4%), напр., **тактики вираження припущення та негативного ставлення:** 21:36:33 Чоккер почти_прозрачный_ник: очевидно не є людьми ті беркутівці , що били студентів і дівчат, знущалися над людьми. А також банда РИГи АНА-ЛІВ, що знаходиться при владі , бандити , продажні прокурори , судді і міліція. Українські чатлани поводять себе більш вільно у розмовах та суперечках, використовуючи ширший спектр КФТ, включаючи інвективну, напр., **тактика критики:** 21:25:10 t_h_e_s_o_l_d Позитив4ик: люди люди а якщо тобі люди скажуть що ти ідіот? чи там хтось із твоїх друзів?

ти повіриш? Думка однієї людини нічого не означає, **тактика виставлення умови:** (12:57:43) ***†WOLF ENS†EIN†***: {SчAsTьE_V_FoRmE_3D}, Смотри в каком состоянии 🙄🙄🙄🙄🙄, **тактика образи:** 21:36:19 **почти прозрачный ник** Porra: **ти помиля-єшся. Бо дурень.** Встановлено, що на відміну від британського чату, а також українського форуму та блогу, український чат є більш конфліктним жанром (пор., 69,7%, 20,2% та 10,1%).

В обох етнічних чатах розподіл за ступенем активності вживання мовленнєвих актів (МА) має однаковий вигляд: брит. **констативи** (78,5%), **квесетиви** (10,6%), **директиви** (7,9%), **перформативи** (2,5%), **промисиви** (0,5%), **менасиви** (0%) та укр. **констативи** (68,3%), **квесетиви** (16,8%), **директиви** (11,5%), **перформативи** (1,5%), **промисиви** (0,4%) та **менасиви** (0,4%). Міжетнічна перевага на користь британських діалогів спостерігається у використанні констативів (у 1,1 рази, пор., 78,5% та 68,3%). Українські діалоги у чаті домінують в аспекті вживання квесетивів (у 1,6 рази, пор. 10,6% та 16,8%) та директивів (у 1,5 рази, пор., 7,9% та 11,5%). Ізоморфною є міра використання перформативів (пор., 2,5% та 1,5%) та промисивів (пор., 0,5% та 1,5%), з формальною перевагою на 1% британського мовлення у першому випадку та українського мовлення – у другому. Формально аломорфним є також відсутність менасивів у британських чатах на відміну від українських (0,4%). Ізоморфною рисою відповідно є стверджувальна структурна схема чатів; аломорфною – кількісне співвідношення різних МА, що, за відсутності менасивів у англійському мовленні, свідчить про більш емоційний характер дискурсу українських чатів.

Аналізуючи матеріал *блогів* констатуємо британські блогери, які продукують своє перше безособове повідомлення на сторінці стосовно деякої теми, виступаючи як ініціатори потенційних діалогічних взаємодій з іншими, не виявляють себе конфліктними особами, реалізуючи виключно КПТ, напр., spasm-gadget 05 January 2014 10:22 pm *After the overblown crash bang wallop of this weeks Sherlock what a pleasure and relief it was to watch this well written, acted and perfectly paced drama.* Інші комуніканти-адресати блогу, які також можуть реагувати на такі повідомлення (окрім реагування на задану тему) продукують як КПТ, напр., **тактика позитивного оцінювання:** MikoSquiz irishexile 06 January 2014 12:25am *Blandly competent, deeply conventional, vaguely observational bit-lets about the humdrum everyday,* так і КФТ, що і відрізняє суб'єктів один від одного, напр., **тактика докору:** MikoSquiz Lodgey 06 January 2014 12:26 am *Hey, give some credit to Larry David. It was his show.* У їхньому мовленні, однак, КФТ у 15 разів менше, ніж КПТ (пор., 93,9% та 6,1%), що є значно менше у порівнянні з чатом. В українському дискурсі блогу спостерігаємо іншу картину: кількість адресантів, які першочергово реагують на тему збільшується, вони є більш активними, ніж ті, хто реагує на наявні вже повідомлення. КПТ вжито більше у 15,6 разів (пор., 94% та 6%), а конфліктних – у 8 разів (пор., 88,9% та 11,1%), що визначається кількістю комунікативних внесків на веб-сторінці. КФТ можуть включати й інвективність висловлення, напр., **тактика образи:** 01.11.2013,

21:07 **Шкодница** *Піс добра людина. Тебе падлюку треба терти фейсом об асфальт, тактики сарказму, висміювання та образи:* **Mes_** 09.01.2014 16:28 *це один нащадок довбаних асвабодітелей. Звісно нащадок визволителів. А Вам себе вважати нащадком лужерів я звісно не забороняю.* Однак, реальний відсоток КФТ не є високим: «первинні» адресанти продукують КПТ більше (у 65,7 разів, пор., 98,5% та 1,5%), так само як і їх адресати вживають більше КПТ (у 33,5 разів, пор., 97,1% та 2,9%), напр., **тактика поради:** **jarofed** 30 жовтня 2013 *Анонімний* Можна на початку дня записувати що потрібно зробити, і по мірі зробленого викреслювати або **тактика підтримки:** **barita_** 08.01.2014 20:42 IP: 74.125.18. **Svitlana Strebkova:** *Русланко, не переймайся! Дрова на Майдан купимо на гроші, які приносять кияни, та й не тільки.* Відмічаємо й те, що відсоток активності використання КФТ є меншим у порівнянні з британським дискурсом блогу та українським чатом.

Проаналізовані діалоги виявили наступний розподіл за ступенем активності використання МА: брит. **констативи** (86,4%), **квесетиви** (9%), **директиви** (4,1%), **перформативи** (0,3%), **промисиви** (0,2%), **менасиви** (0%) та укр. **констативи** (63,8%), **квесетиви** (22,6%), **директиви** (10,8%), **перформативи** (1,7%), **промисиви** (0,9%) та **менасиви** (0,2%). Міжетнічна перевага на користь британських діалогів спостерігається у використанні констативів (у 1,4 рази, пор., 86,4% та 63,8%). Українські діалоги блога домінують в аспекті квесетивів (у 2,5 разів, пор., 9% та 22,6%), директивів (у 2,6 рази, пор., 4,1% та 10,8%), перформативів (у 5,7 разів, пор., 0,3% та 1,7%). Ізоморфною є міра вживання промисивів (пор., 0,2% та 0,9%) з перевагою на 0,7% українського мовлення; встановлено відсутність менасивів у британському блозі, на відміну від українського (0,2%).

Аналіз емпіричного матеріалу дозволив встановити, що стратегічно-тактична поведінка учасників *форуму* характеризується так: унаслідок того, що форум не виявляє чіткої спрямованості на комунікацію між його активними відвідувачами, які з'являються, щоб дати відповідь на перше запитання головного адресанта, і кількість висловлень таких учасників-експертів є більшою за тих, які продукуються запитувачем, зокрема з його уточненнями, перезапитами, словами подяки тощо, то й співвідношення кількості реплік й вживаних тактик між комунікантами різне. Відтак, «первинні» адресанти, в мовленні яких об'єктивно не спостерігається наявність КФТ, у британських форумах продукують у 3,4 рази менше КПТ, ніж ужито відвідувачами; останні використовують КПТ більше, ніж КФТ (у 11,5 разів, пор., 22,5% та 77,5%), напр., **тактика констатації факту:** Robert Durrant on 09 Feb 2014 *OK, if we go for top 100, grit might just about make it, top 1000 and you could make a case for Southern Sandstone (maybe not though....) :-)* або **тактики підхоплення та продовження думки партнера:** Nediam 03 April 2007 – 11:29 AM *I dunno our cats pretty faithful.....She always faithfully keeps my seat warm 😊 Useless at fetching the paper though 😊.* Конфліктність розкривається у реакції відвідувачів форуму по відношенню один до одного та реалізується між полюсами непогодження, критики та образи, напр., **так-**

тика заперечення: oolongcha, on 15 April 2013 - 12:04 PM, said: gbn note also that there is a difference between being transgender and being gay transgender don't necessarily mean to be attracted to the same sex, or to act upon such attraction. she could be both transgender and lesbian, тактика образи: NOT a deity Posted 05 May 2013 - 11:09 AM you invent such silly excuses - but these are the reasons... або **тактики нападу та вираження негативного ставлення: BUKF's Night-watchman** Posted 06 May 2013 - 01:17 AM Actually, it's your own self-righteous indignation that is pretty sickening. Експерти, взаємодіючи у просторі форуму, використовують КПТ у 11,5 разів більше, ніж КФТ (пор., 92% та 8%); порівнянню з блогом та чатом британський форум є найбільш конфліктним (54,1%, 37,5%, 8,3%).

В українському форумі «первинні» адресанти так само вживають менше висловлень і тому продукують КПТ менше (у 2,8 рази, пор., 26% та 74%), хоча об'єктивно їх показник – 100% унаслідок відсутності вживання КФТ, наприклад, **тактика підсумовування: 02:33 15.06.2005 ант** В цьому світі за все треба платити: і за вступ у будь-який союз, і за не вступ або **тактики запиту інформації й вираження негативного емоційного стану: 16:23 10.10.2010 ALizes** А як довести, що ти отого програвача тримав на полиці біля книг, нічим не заливав і вмикав десь раз на неділі ...???. Інші відвідувачі конфліктні тактики вживають, однак їх відсоток не є великим – 3,5%, кооперативних тактик – більше (у 27,8 разів, пор., 96,5% та 3,5%). На відміну від британського форуму, український форум займає середню позицію щодо конфліктності порівняно з чатом та блогом (пор., 69,7%, 20,2%, 10,1%), хоча КФТ є також різноманітними: **тактики глузування та образи: 19:41. 30.01.2010 marysienka** З нами від: 13:18 09.11.2009 **тищу евро тобі кожда так би догодила... як справжньому чоловікові а ти дурак следователю...**, **тактика сарказму: 19:47. 30.01.2010 Murat** З нами від: 15:01 09.08.2007 Зайчикку милий, ви чули таке слово - неадекватність?

У британському форумі серед усіх МА розподіл за мірою активності вживання прагматичними актами має наступний вигляд: **констативи** (83,2%), **квесетиви** (8,1%), **директиви** (6,6%), **перформативи** (1,4%), у той час як **промисиви** (0%) та **менасиви** (0%) не представлені. В українському форумі спостерігається інший розподіл: **констативи** (82,2%), **квесетиви** (9,8%), **директиви** (7,4%), **промисиви** (0,4%), **перформативи** (0,2%) та **менасиви** (0%). Тож, аломорф-

ним є те, що були виявлені промісиви в українському електронному дискурсі, ізоморфним є відсутність менасивів. Міжетнічна перевага на користь британських діалогів спостерігається у використанні констативів (різниця на 1,7%, пор., 83,9% та 82,2%) та перформативів (у 7 разів, пор., 1,4% та 0,2%). Українські діалоги у форумі домінують в аспекті вживання квесетивів (на 1,7%, пор. 8,1% та 9,8%). Ізоморфним є міра використання директивів (формально перевага на 0,8% за українським мовленням, пор., 6,6% та 7,4%) та промісивів (перевага на 0,4% за українським мовленням, пор., 0% та 0,4%).

Висновки. Вивчення особливостей вживання функціонально різних МА дало такі результати. Так, найбільш насиченими констативами виявилися британський блог та український чат, найменш – британський форум та український блог. Квесетиви більш притаманні британському та українському чату, найменше – британському та українському форумам. Ізоморфною рисою є те, що в обох культурах чат за рівнем вживання квесетивів перевищує форум, що є природним, адже форуми спрямовані на роз'яснення та подання інформації, чат – більш орієнтований на запит інформації. Ізоморфними рисами для обох культур є те, що директиви найбільше притаманні британському та українському чату, найменше – британському та українському форуму. Аломорфною рисою стосовно використання перформативів є те, що вони найбільш характерні для британського чату та українського чату, найменше – для британського блогу та українського форуму. Найбільш насиченими промісивами є британський та український чат, найменш – форуми, при цьому в британському форумі їх не було знайдено, а насиченість в українському становить лише 0,4%. Перевага у використанні перформативів в українському блозі не перевищує 1%. Менасивів не було виявлено у британському Інтернет-просторі діалогів, в українському було знайдено декілька випадків, що складає у чаті (80%) та блозі (20%). Стосовно КПТ, то ізоморфним є те, що в обох просторах чат є найбільш кооперативним у порівнянні з іншими жанрами. Найменш конфронтативним виявляється етнічний блог у порівнянні з іншими жанрами. Український блог є на 2,3% більш кооперативним за британський, так само як й український форум (на 3,7%). Отже, британський блог та форум відрізняються (у 2,4 рази) більшим ступенем конфронтації. *Перспективою* роботи є порівняння стилістичної складової діалогів британських та українських віртуальних жанрів чат, блог та форум.

ЛІТЕРАТУРА

- Олянич А.В. Презентаційна теорія дискурса / А.В. Олянич. – М.: Гнозис, 2007. – 407 с.
- Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К., 2008. – 712 с.
- Стернин І.А. Введення в речеве воздействие / І.А. Стернин. – Воронеж: Полиграф, 2001. – 252 с.
- Тарасов Е.Ф. Речевое воздействие: методология и теория / Е.Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия. – М.: Наука, 1990. – С. 5-18.
- Київський форум “Українци” / URL: <http://forumkyiv.at.ua/forum/145-796-1>.
- «Українська правда». Блоги / URL: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/lutsenko/52c72a84e32b9/>.
- Форум “TopUa.net” / URL: <http://topua.net/forum/topic1755.html>.
- Форуми Майдану / URL: <http://forum.maidanua.org>.
- Allergy UK / URL: <http://forum.allergyuk.org/>.
- Bestukforums / URL: <http://bestukforums.co.uk/>.
- Чат Bizarre / URL: <http://bizarre.kiev.ua>.
- Чатинет / URL: <http://da.zp.ua>.
- Ukchatters Free Uk Chat / URL: <http://www.ukchatters.co.uk/memberchat.php>.
- World of Chat / URL: <http://www.worldofchat.co.uk/chatroom.htm>.
- «Korrespondent» / URL: <http://blogs.korrespondent.net/users/blog/pisistrat/a123628>.
- Livejournal UK / URL: <http://livejournal-uk.livejournal.com>.
- «Politiko» / URL: <http://politiko.ua/blogpost106129>.
- Free Uk Chat Rooms / URL: www.chatrooms.org.in/uk-chat-rooms.

REFERENCES

1. Olyanich A.V. The Presentation theory of discourse / A.V. Olyanich. – M. : Gnozis, 2007. – 407 p.
2. Selivanova O.O. The Modern Linguistics: directions and problems / O.O. Selivanova. – Poltava: Dovkillya-K., 2008. – 712 p.
3. Tarasov E.F. Speech influence: methodology and theory / E.F. Tarasov // Speech influence optimization. – M.: Nauka, 1990. – P. 5-18.
4. Stermin Y.A. The introduction into speech influence / Y.A. Stermin. – Voronezh: Poligraph, 2001. – 252 p.
5. Kyiv Forum “Ukrainians” / URL: <http://forumkyiv.at.ua/forum/145-796-1>.
6. “The Ukrainain Pravda”. Blogs / URL: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/lutsenko/52c72a84e32b9/>.
7. Forum “TopUa.net” / URL: <http://topua.net/forum/topic1755.html>.
8. Maydan Forums / URL: <http://forum.maidanua.org>.
9. Allergy UK / URL: <http://forum.allergyuk.org/>.
10. Bestukforums / URL: <http://bestukforums.co.uk/>.
11. Chat Bizarre / URL: <http://bizarre.kiev.ua>.
12. ChatNet / URL: <http://da.zp.ua>.
13. Ukchatters Free Uk Chat / URL: <http://www.ukchatters.co.uk/memberchat.php>.
14. World of Chat / URL: <http://www.worldofchat.co.uk/chatroom.htm>.
15. «Korrespondent» / URL: <http://blogs.korrespondent.net/users/blog/pisistrat/a123628>.
16. Livejournal UK / URL: <http://livejournal-uk.livejournal.com>.
17. «Politiko» / URL: <http://politiko.ua/blogpost106129>.
18. Free Uk Chat Rooms / URL: www.chatrooms.org.in/uk-chat-rooms.

Strategic, tactic and speech act peculiarities of influence in the British and Ukrainian virtual communication (on the material of the dialogues taken from chats, blogs and forums)

O.O. Borisov

Abstract. The article is devoted to the influence peculiarities in the British and Ukrainian virtual dialogical communication on the material of such genres as chats, blogs and forums. The isomorphic and allomorphic features of the use of speech acts as well as of typical strategies and tactics in interlocutors' communicative behavior are established and analyzed.

Keywords: *chat, blog, forum, dialogue, speech act, tactics, strategy, influence*